

MODELI EUHARISTIJSKOG SLAVLJA ZA ŽUPSKU ZAJEDNICU

Navršilo se upravo deset godina od promulgiranja Opće uredbe Rimskog misala¹ s izdanjem Rimskog misala obnovljenog prema odredbi Drugoga vatikanskog sabora.² Jedno desetljeće jedva je zamjetljiv vremenski odsjek u odnosu na perspektivu trajanja temeljne liturgijske knjige za sveuopću Crkvu — tridentinski misal sv. Pija V. bio je na snazi točno 400 godina — ali je i to vrijeme dovoljno da se ocijeni koliko je novi misni obred pridonio oživljavanju sv. mise.

U ovom izlaganju zadaća mi je osvijetliti modele euharistijskog slavlja za župsku zajednicu. Naziv »Euharistijsko slavlje« odnosi se u prvom redu na misno slavlje, ali u širem smislu obuhvaća i izvanmisna slavlja, o kojima govori »Eucharisticum mysterium« u točkama 58—67.³ Ni misno ni izvanmisno euharistijsko slavlje nije prepušteno ni pojedincima ni skupinama da ga modeliraju po svojoj volji i ukusu, nego je u tančine konstruirano crkvenim propisima, koji obvezuju u savjesti. Nije cilj ovoga izlaganja nabrajati ni opisivati sve modele euharistijskog slavlja, niti davati ocjenu kako su novi obredi u nas provedeni, nego je cilj izvući na svjetlo neke modele tih slavlja, koji nisu do danas dovoljno u praksi obrađeni i naglašeni, a njihova bolja razrada i primjena može biti od velike pastoralne koristi za župsku zajednicu. Ovdje, dakle, imamo pred očima župsku zajednicu pa je izbor ovih modela isključivo motiviran tim aspektom. A kad govorimo o modelima, ne mislimo na neke izvanredne i rijetke, jedva ostvarive obrede ili dijelove obreda, nego na obične i redovite liturgijske čine, koji su utoliko »modeli« ukoliko se stavljaju na ogled.

Neka ovi ogledni liturgijski primjeri, koji se temelje ne samo na propisima nego i na mnogim uzornim iskustvima, pridonese boljem ostvarivanju uredbe našega koncilskog i prvoga hrvatskog misala, koji smo svi mi svećenici, bez iznimke, svim srcem prigrlili.

1. Okupljanje za Euharistiju

Naši su vjernici mnogo više svjesniji istine da »Crkva ostvaruje Euharistiju« nego istine, koja je upotpunjuje okrećući položaj riječi, tj. da »Euharistija ostvaruje Crkvu«. Doista, Krist je darovao Euharistiju

¹ Dalje: OURM.

² Usp. konst. o sv. liturgiji »Sacrosanctum Concilium«, br. 3-4,58.

³ Radi se o dokumentu Sv. kongr. obreda od 25. svibnja 1967.

»Uputa o štovanju euharistijskog misterija«, KS, Zagreb 1967.

svojoj Crkvi na način da je ona trajno obnavlja, ali je darovao Euharistiju kao hranu i piće, dakle kao glavne uvjete života, i kao iste uvjete života za sve vjernike. O tim uvjetima Crkva će ovisiti s obzirom na svoj život, rast i jdinstvo do sudnjeg dana.

Govoreći o euharistijskom slavlju za župsku zajednicu, imamo prije svega pred očima nedjeljnu župsku misu. Za kršćane nema nedjelje bez euharistijskog slavlja, a euharistijskog slavlja u nedjelju nema bez okupljanja zajednice vjernika. U tome je najstalnija kršćanska predaja od apostolskih vremena i najsigurnija kršćanska praksa svih vremena, što je pretočeno u zakon i znak, po kojemu se kršćani prepoznavaju i razlikuju od ostalih ljudi.

Već sami pojam slavlja uključuje u sebi neke elemente koji bezuvjetno traže okupljanje ljudi. Slavlje nadahnjuje neka živa stvarnost, osoba ili događaj koji odjekuje u srcima mnogih; slavlje pretpostavlja minimum nekakve svečanosti koja se sastoji od zajedničkih čina; slavlje se osobito prepoznaje po zakonu ritma, tj. udešavanju zajedničkih izraza glasa ili kretanja, što prouzrokuje radost cijele skupine. Nedjeljno euharistijsko slavlje, koje na uspomenu svoga uskrsnuća okuplja sam Gospodin, bitno se očituje u zborovanju kršćanske zajednice.

Okupljanje vjernika na euharistijsko slavlje prethodi početku toga slavlja, a nikako ga ne slijedi. OURM kaže: »Kad se narod sabere, svećenik ulazi s poslužnicima...« (br. 82). Mnogo puta se u nas događa da uvodni pozdrav svećenika, koji predsjedava sv. zborovanju »in persona Christi«, biva upućen zajednici koja još nije formirana, bilo da mnogi zakašnjavaju, bilo da su po crkvenom prostoru raspršeni, bilo da na slavlje nisu usmjereni. Sve su to teški nedostaci prve osnovne slike koja bi po zamisli i odredbi sv. liturgije trebala biti takva da odmah na početku mise unese radost u cijeli zbor Božjega naroda.

Mi nismo bez tradicije u tom smislu. Sve su naše seoske crkve bile okružene ograđenim prostorima, crkvenim dvorovima, koje zovemo »čimatoriji« ili »šimatoriji«. Ta riječ potječe od »cimiter« (koimetérion), te povijesno i etimološki označuje »isto što groblje... mjesto gdje se spava« (smrtnim snom i čeka uskrsnuće).⁴ Međutim, to je značenje već davno iščezlo iz svijesti naših ljudi, osobito otkada su groblja odijeljena od crkvenog dvora ili locirana daleko od župskih crkava. Prema današnjem poimanju »šimatoriji« su ograđeni prostori oko crkve, na kojima se sastaju vjernici prije i poslije službe Božje i na kojima se običavaju držati procesije. To sastajanje vjernika bilo je vrlo znakovito dok je većina muškaraca u našim selima dolazila na nedjeljnu službu Božju i dok ih je na tom mjestu mogao susresti župnik i s njima se porazgovoriti. Trokratno zvonjenje pozivalo je na službu Božju i bila je sramota poći u crkvu na »treći zvon«. Na tim se mjestima redovito stvarala »prijelazna« atmosfera, iz profane u sakralnu, pa je koristila raspoloženju tih ljudi za njihovo sudjelovanje u službi Božjoj.

⁴ Dr. o. JERONIM ŠETKA, Hrvatska kršćanska terminologija, II, izd., Split 1976, str. 55.

Ne ulazeći sada u ispitivanje uzroka, jasno nam je svima da se situacija promijenila ili se brzo mijenja. Imperativ je vremena da stare navike prenesemo u suvremene oblike.

Danas je teško zamisliva crkva ili crkvena dvorana bez nekog pretprostora, dotično suprostora za neliturgijsko sastajanje. Ti prostori moraju biti mjesta okupljanja naših vjernika prije zajedničke službe Božje. Ta se potreba s pastoralnog gledišta nameće jače nego u prošlim vremenima. Naš svijet pretežno živi u gradovima i na gradski način. Ljudi stanuju u istim kućama, a ne poznaju se. Razlikuju se kulturno i sociološki. U crkvama se nalaze u posve drukčijim odnosima nego u građanskom životu. Snagom zajedničke vjere i ljubavi treba da se jedni drugima približe i da se povežu, kako bi na zajedničkom sastanku postigli isti zajednički cilj. Prema tome, svi koji prijeđu preko crkvenog praga pozvani su da svladaju psihologiju anonimnosti, što je veoma rašireno baš na području osobnoga vjerskog identiteta.

OURM ne traži da se vjernici prije službe Božje okupljaju i upoznavaju izvan crkve, ali izričito traži da dođu prije početka službe (br. 25) i da prije bogoslužja riječi ostvare zajedništvo te se raspolože za slušanje riječi Božje (br. 24). Zato su dolasci i kontakti prije liturgijskog početka službe Božje odlično pomagalo da vjernici izvrše uputu svoje Crkve. OURM ne spominje ni »obred primanja«, što izričito spominju rubrike novog reda podjeljivanja nekih sakramenata (krštenja i vjenčanja). Ali i taj je predobred vrlo korisno sredstvo za buđenje zajedničarstva. U mnogim crkvama katoličkog svijeta to se »primanje« provodi tako da vjernike na vratima crkve dočekuje župnik, njegov pomoćnik ili laički suradnik, pa čak i ministrant, ljubezno ih pozdrave, uruče im tekst za sudjelovanje u misi, upute ih ili doprate do mjesta gdje će sjediti te ih eventualno predstave onima koji će biti do njih. Dakako, to je izvedivo samo uz uvjet da ljudi znaju doći na vrijeme u crkvu i da posjeduju odgojne navike kojima te nove crkvene metode neće biti nimalo čudnovate ni tuđe.

2. Vrednovanje riječi Božje

»Misa se, možemo reći, sastoji od dvaju dijelova: od službe riječi i euharistijske službe; one su tako usko povezane među sobom da tvore jedan bogoštovni čin« (OURM, br. 8).

»Glavni dio službe riječi tvore čitanja uzeta iz Svetog pisma i pjesme između njih... Sam je Krist po svojoj riječi prisutan usred vjernika... U čitanjima se sprema vjernicima gozba Božje riječi i otvara im se biblijsko blago... Dužnost proglašenja riječi ne spada na predsjedateljsku, nego poslužničku službu... Čitanju evanđelja valja iskazati najveće poštovanje... To uči samo bogoslužje, kad ga... odlikuje posebnom počasti... Knjizi evanđelja iskazuju se znakovi poštovanja« (OURM, br. 33—35).

»Neka se ne pristupa k stolu kruha Gospodnjega prije nego se zaustavi kod stola njegove riječi. Zato je od najveće važnosti slušanje Svetoga pisma u slavlju sv. mise« — kaže najnoviji dokument Sv. zbora sakramenata »Inaestimabile donum« od 3. travnja 1980. (br. 1).

Te propise o važnosti riječi Božje Crkva je provela u obredima. U ulaznoj povorci čitač, koji nosi evanđelistar, ide iza poslužnika s križem, kojega prate svjećonoše, a ispred samog misnika. Evanđelistar se odloži na oltar i tu mu je mjesto između dvije svijeće sve do proglašenja evanđelja. Tada se uzima evanđelistar s oltara, prate ga poslužnici s kadionicom i svjećama do ambona, gdje svećenik ili đakon prije čitanja kadi knjigu, koju poslije poljubi. To je vrhovni čin slavlja riječi.

Radi velikog simbolizma, koji ima knjiga sv. evanđelja za vjerničku zajednicu, u starini su evanđelistari bili vrlo bogato ukrašeni sa zlatnim, srebrnim ili bjelokosnim koricama tako da su te knjige izgledale kao »svetohraništa riječi«. Na koncilima, počevši od efeškoga (431. g.) pa do našega Drugog vatikanskoga, sjednice su se otvarale svečanim donošenjem knjige evanđelja i postavljanjem na posebni tron, da bi označile prisutnost samoga Krista, koji predsjedava u Crkvi. Kršćanska starina je poznavala izlaganje knjige evanđelja, kao što mi danas izlažemo presv. Sakramenat, a to se i danas sačuvalo kod istočnih kršćana. Mi smo, međutim, ukrašene evanđelistare stavili u muzeje, a na oltare smo donijeli najobičnije knjige koje svojom opremom ne izazivaju nikakva poštovanja kod vjernika. (Poslije evanđelistara u muzeje su dospjele i svečane pokaznice, a uskoro će — valjda — i svečani kaleži, jer se sve više orijentiramo na jednostvane forme obične čaše!)

Pokoncilsko liturgijsko slavlje traži od nas mnogo veće vrednovanje riječi Božje i sredstava preko kojih se prenosi. Riječ Božja mora biti *proglašena*, a ne čitana. Zato je pravi atentat na ozbiljnost proglašenja riječi Božje ako se neposredno prije početka mise knjiga daje ministrantu, koji je u zadnji čas nahrupio u crkvu, da navijesti prva dva čitanja s pripjevnim psalmom. Tu službu treba porazdijeliti i uvježbavati prije nedjelje. Knjiga evanđelja mora biti istaknuta u službi riječi i pojavom i obredom. Zato je potrebno da ima svečan oblik i treba da se svečano donese na ambon. U Lurdu, na internacionalnoj misi, upotrebljavaju krasne i velike korice s likom Krista-učitelja, a unutra se umeću tekstovi. Mogli bismo i mi izraditi svečanije korice za liturgijsku uporabu, jer i u profanim svečanostima pjevači upotrebljavaju posebne uveze za svoje tekstove. Ambon vrši ulogu oltara u bogoslužju riječi, zato mora biti izrazitije povezan s oltarom, npr. da je od iste građe i istog stila kao oltar te da je ukrašen i pokriven kao oltar. Sve je to potrebno da u očima vjernika odskoči znak u koji je zaodjevena riječ Gospodnja.

3. Prikazivanje darova

Crkva je, svakako, htjela da oni koji se okupljaju nedjeljom na zajedničko bogoslužje ne budu pasivni promatrači nego aktivni sudionici. »To će se zgodno ostvariti ako se, poštujući narav i druge okolnosti svake pojedine zajednice, svekoliko slavlje tako uredi te ono navede vjernike da sudjeluju svjesno, djelatno i potpuno, tj. s tijelom i s duhom. Takvo sudjelovanje, prožeto vjerom, ufanjem i ljubavlju, Crkva jako želi, njega zahtijeva sama narav slavlja, a kršćanski narod ima snagom krsta na nj pravo i dužnost« (OURM, br. 3). Aktivno sudjelovanje župske zajednice na euh. slavlju dolazi najviše do izražaja kod pripreve darova i blagovanja tijela i krvi Gospodnje.

Prinošenje darova najidealnije se vrši u ophodu, kako propisuje OURM: »Na početku euharistijske službe donose se na oltar darovi, koji će postati Tijelo i Krv Kristova... Premda vjernici ne darivaju više, kao nekoć, od svojega kruh i vino određeno za bogoslužje, ipak obred njihova prikazivanja zadržava snažno duhovno značenje. Primaju se također novac i drugi darovi, što ih vjernici donesu ili u crkvi skupe, u korist siromaha ili crkve... Ophod, kojim se donose darovi, prati prikazna pjesma, koja traje barem sve dok se darovi ne polože na oltar. Za to pjevanje vrijede isti propisi kao za ulaz...« (br. 49—50).

Taj obred ima obilježje uvoda u drugi dio mise te za euharistijsku službu ima isto značenje koje za službu riječi ima ulazna pjesma. »Bizantska liturgija onaj prvi ulaz naziva 'mali ulaz' (koji se izvodi s knjigom Biblije), a donošenje darova 'veliki ulaz'.«⁵ Ovaj »veliki ulaz«, tj. uvod u slavljenje večere Gospodnje, u nas se vrlo slabo provodi. Gdje-kada se pojave ministranti ili mladi dobrovoljci koji, poredani jedan za drugim, donesu na oltar rekvizite za euh. žrtvu, ali vjernici redovito sjede i malo se tko od njih uključuje u ofertorijalnu procesiju. Mjesto toga izađu ministranti ili crkveni pomagači s košaricama ili kesicama (koji put čak sa zvončićem!) te idu u skupljanje novca po redu, od klupe do klupe i od čovjeka do čovjeka. Sabiranje milostinje u crkvi nije zabranjeno,⁶ ali ono slabije ide u korist osvješćivanja ovoga vjerničkog čina, a neki načini mogu biti za pojedince neugodni, npr. ako se kesica pruža sasvim blizu, ili se sakupljanje vrši dva puta. Najgore je ako se sabiranje nastavlja i onda kad je svećenik započeo euharistijsku molitvu.

Prava je i potpuna znakovitost toga čina tek onda kad se vjernici ustanu s mjesta, svrstavaju u povorku, idu prema oltaru uz radosno pjevanje cijele zajednice, poklone svoj dar i vrate se na mjesto koje će bolje odgovarati njihovom daljnjem sudjelovanju u Euharistiji.

Kod pričesnog dijela mise dolazi, naime, do velike i vanjske diobe cijele nazočne zajednice u crkvi, tj. cijela se zajednica razdijeli na one

⁵ J. GELINEAU, *Pastoralna teologija liturgijskih slavlja*, KS, Zagreb 1973, str. 391.

⁶ Usp. OURM, br. 59 i 68c.

koji idu na pričest i na one koji ne idu na pričest, a ostaju do svršetka službe u crkvi. Nekoć je bilo propisano da se na kraju službe riječi otpuste katekumeni iz crkve (»Ite missa est«) samo zato što se nisu mogli pričestiti, a ostajali su na žrtvenom dijelu mise samo oni koji će se pričestiti. Mi sada nećemo, dakako, naše nepričesnike otpuštati iz crkve kad započne bogoslužje žrtve, ali smisao i pristojnost traže da ostanu u neposrednoj blizini oltara baš oni koji će biti pravi i potpuni dionici oltara u svetoj pričesti. Takav mali preraspored zajednice u drugom dijelu mise mnogo pridonosi osvješćivanju vjernika o njihovu odnosu prema euharistijskom stolu.

4. Sudjelovanje u euharistijskoj gozbi

Euharistija je žrtva, gozba i prisutnost. To su tri realnosti jednoga te istog sakramenta. One sve tri dolaze u dodir s vjerničkom zajednicom, ali ne u istom stupnju. Vjernici nemaju efektivnog udjela u pretvorbi kruha i vina, niti imaju redovitu odgovornost za čuvanje sakramentalnih prilika, ali na euh. gozbu su pozvani, kao što su pozvani i biskupi i svećenici, te blaguju Kristovo tijelo u posvećenim prilikama, kao što to čine i konsekratori. Cijeli obred euh. slavlja teži k pričesti, pa kao što za svećenika nije misa potpuna bez konzumiranja sv. prilika, tako se u nekom smislu može reći i za vjernike.

OURM o pričesti vjernika propisuje slijedeće: »Budući da je euharistijsko slavlje vazmena gozba, poželjno je da se prema Gospodnjem *nalogu* Kristovo Tijelo i Krv primaju kao duhovna hrana. Na to smjeraju lomljenje Kruha i ostali pripremni obredi kojima se vjernici neposredno privode k pričesti« (br. 56).

»Dok svećenik i vjernici primaju Sveto otajstvo, pjeva se pričesna pjesma. Tako se jedinstvom glasova izražava duhovno jedinstvo pričesnika, iskazuje radost srca i pomaže stvaranju dubljeg bratstva pri ophodu za primanje Kristova Tijela« (br. 56 i).

Pričesni je ophod uveden u nas posvuda, uz razlike koje diktiraju različiti crkveni prostori. Pristupanje k pričesnom stolu redovito je svuda popraćeno pjevanjem. U nas se, po tradiciji, sv. pričest mnogo više prima na jezik nego na ruku. Iako su ta dva načina ravnopravna, ipak se čini da je pričest na ruku u nekim slučajevima motivirana ispraznim razlozima, npr. da se učini nešto što ostali ne čine ili da se pokaže slobodnije držanje u odnosu na sakrament, što je u suprotnosti s pobožnošću koja se traži za primanje ovoga sakramenta.

S obzirom na dužnu pobožnost treba imati na pameti i dužnost osobnog zahvaljivanja, koje se omogućava u zajedničkoj šutnji, o čemu također govori OURM (br. 56 j). Ta se zahvalnost danas obavlja u sklopu misnog obreda, a može se provesti na više načina: a) cijela zajednica

jednostavno šuti; b) poluglasno i uz prekide izgovara se liturgijski tekst kojim se podržava šutnja; c) tihom glazbom stvara se raspoloženje koje podupire razmišljanje; d) projektorom se izbacila jedna ili više slika, dotično reflektorom se osvijetli koja slika ili kip u crkvi, što vrlo pogoduje molitvenom koncentriranju vjernika.

5. Broj misa i misna isključivost

Davno je prošlo vrijeme sv. Ignacija Antiohijskog (+110. g.) koji je pisao: »Samo jedna Euharistija..., samo jedan kalež koji nas sjedinjuje u njegovoj Krvi, samo jedan oltar, samo jedan biskup!« U prvim vremenima života naše Crkve bio je samo jedan nedjeljni sastanak za kršćansku zajednicu jednoga mjesta. Takvo je zborovanje imalo veliku pastoralnu i znakovitu vrijednost. Međutim, to je pravilo na kršćanskom Zapadu vrijedilo samo do VI. st., dok na kršćanskom Istoku vrijedi i danas. U praksi dviju Crkava došlo je u tom pogledu do vrlo velike razlike, koja se jasno vidi i u ovoj usporedbi: dok je papa Leon III. (IX. st.) slavio sv. misu sedam puta na dan, patrijarha Atenagora I. (XX. st.) činio je sedam puta na godinu, i to »prema normama carigradske crkve«. ⁷ Kako je s vremenom padala svijest o značenju zajedničkog okupljanja vjernika, tako se umnožio broj misa. Kako se povećavao broj misa, tako se povećavao i broj oltara. Budući da se nisu mogli svi oltari smjestiti u središtu crkvene prostorije, gradili su se u pobočnim kapelama, uza zidove, između stupova i gdje god se mogao naći zgodan prostor. Došlo je do toga da se misa slavi s leđima prema narodu i tihim recitiranjem kanona. Povećani broj misa nije pridonio većem vrednovanju mise u očima naroda Božjega, nego je bio uzrokom da su vjernici gledali na misu kao i na svaku drugu pobožnost. Ako misa ne hrani zajednice i osjeća za zajedništvo, ona gubi na svojoj eklezijalnoj vrijednosti, odvaja se od života i postaje ritualizam. Ti su se procesi polako odvijali vijekovima, ušli su u stabilne običaje kršćanskih zajednica i mi smo ih primili kao dosta teško naslijeđe. Mi smo znali ili znademo još opravdavati veliki broj misa s potrebom da se vjernicima izade što više u susret zbog ispunjenja njihove nedjeljne dužnosti. Ali ima slučajeva da se više udovoljavalo komotnosti nego dužnosti vjernika. Često se zaboravlja temeljna vrijednost nedjeljne zapovijedi, naime, da se nedjeljom vjernik sjedini sa svojom zajednicom. Tu je vrijednost Crkva očitovala zabranjujući slavljenje nedjeljnih misa u privatnim kapelama (kan. 1195) i učeći da sudjelovanjem kod takvih misa vjernik ne zadovoljava svojoj nedjeljnoj dužnosti (kan. 1249). Čini se da danas imamo u tom pogledu zdraviju situaciju radnoga dana nego u nedjelje. Radnim danom, naime, župnici slave po jednu misu na koju se okupe svi koji žele toga dana doći na misu, a u nedjelju se i ovi rasprše idući na misu u razne sate, ili čak svakog sata ako samo mogu.

⁷ O. CLEMEMENT, *Dialogues avec le patriarche Athénagoras*, Fayard 1969, str. 111.

Drugi vat. sabor hrabro povraća u crkve jedan oltar, ali smo još daleko od ideala »jedne« mise. Dakako, ovdje se ne radi o vraćanju na staro nego o isticanju onoga što je bitno. Ipak je o tom pitanju hrabro progovorio pokoncilski spomenuti dokument »Eucharisticum mysterium«: »U liturgijskim slavljinama treba izbjegavati to da se zajednica raspršuje...« (br. 17). Na drugom mjestu isti dokument kaže: »Zato se broj misa ne smije toliko umnožiti da to bude na štetu pravog uspjeha pastoralnog rada. To bi se desilo npr. ako bi se zbog povećanog broja misa okupile na pojedinim misama samo male zajednice vjernika u crkvama koje mogu primiti mnogo više ljudi; ili ako bi, zbog istog razloga, svećenici tako bili pretrpani poslom da bi samo uz velike poteškoće mogli obavljati svoju službu« (br. 26). Gelineau o tome veli: »Bit će poželjno da se održi toliko euharistijskih zborova, koliko je prijeko potrebno. Pri tom se ne smije gledati jedino na 'udobnost' pojedinaca zasebno uzetih, već i na značajke koje bi trebalo imati svako pravo crkveno zborovanje.«⁸ Stoga je nenormalno ako se svećenik žuri da završi jednu misu, kako bi u točno vrijeme mogao započeti drugu, i to u istoj crkvi! Na jednom zboru svojih svećenika u Luganu, u Švicarskoj, uzviknuo je mjesni biskup: »Meno messe e più messa!« (manje misâ, a više vrednovanja mise). To i u našim prilikama treba preporučivati i propagirati.

Stanje brojnih misa, što je izraženije u gradovima nego u selima, neki su već nazvali »misnim totalitarizmom« u smislu da su u mnogim crkvama mise ostale jedina vrst bogoslužja i da su tako mise »izgurale« iz crkava sve ostale liturgijske i paraliturgijske sv. čine. To pak nije bilo u misli Koncila, koji kaže: »Neka pastiri duša nastoje da se nedjeljom i o svečanijim blagdanima u crkvi zajednički proslave glavni časovi, osobito večernja« (SC 100). Ni druge pobožnosti Koncil nije izbacio iz crkve, jer izričito kaže: »Veoma se proporučuju pobožne vježbe kršćanskog naroda... Te vježbe treba tako urediti prema pojedinim liturgijskim vremenima da budu u skladu sa svetom liturgijom, da od nje na neki način proizlaze te narod k njoj vode« (SC 13). Spomenuta uputa »Eucharisticum mysterium« navodi »pobožne i svete vježbe« (br. 58—67) koje treba uredno uzdržavati. Papa Ivan Pavao II. u svom pismu biskupima »Dominicae Cenaee« od 20. II. 1980. poimenice nabraja vanmisna euh. štovanja: izlaganje Presvetoga, zajednička klanjanja, euh. blagoslove, procesije, kongrese, te kaže: »Produbljivanje euharistijskog štovanja dokaz je autentične obnove koju je Sabor sebi postavio« (br. 3).

Ako želimo imati uzorna euh. slavlja u župskim zajednicama, najpreča je potreba da oživimo misno euh. slavlje. Što god su se više mise pretvarale u ritualistički tabu, to je više pobožni narod tražio prigode da dade oduška svojim vjerskim osjećajima; da se u tišini duže klanja izloženom presv. Sakramentu, da zajedno i radosno pjeva na euh. bla-

⁸ J. Gelineau, n. dj., str. 99.

goslovima, da se pokreće i iskazuje javnu čast Isusu u euh. procesijama. Ako se misno slavlje oživi prema slovu i duhu novoga misala, bit će manje težnje za izlascima euh. štovanja iz mise, jer su sva van-misna slavlja zapravo razrađeni i razvijeni oblici detalja iz samoga misnog slavlja, npr. izlaganje presv. Sakramenta razvijeni je oblik jednoga, a sada dvaju, podizanja; klanjanje je nastavak kratkog poziva kod pretvorbe; euh. blagoslovi proširenje su uvoda u pričest ili otpusta na svršetku mise; a procesije, u kojima sudjeluje cijela zajednica, svečani su izraz i nadopuna mnogo puta nedoživljenog zajedništva kod svete mise. Ali, kad bismo i uspjeli na najsavršeniji način oživjeti misno slavlje, još uvijek ostaje poziv da Krista štujemo u Euharistiji i izvan mise, da time utvrdimo vjeru svojih zajednica u Kristovu živu prisutnost u posvećenim prilikama izvan mise, što su neki teolozi doveli u sumnju, a mnogi vjernici omalovažili. Zato Sv. kongregacija za sakramente i bogoštovlje u svom najnovijem dokumentu »Inaestimabile donum« od 3. travnja 1980. s pravom naglašava: »Pred presvetim Sakramentom, zatvorenim u svetohraništu ili javno izloženim, neka se po časnom običaju znak klanjanja zadrži klecanje. Taj čin neka bude uvijek s dušom, stoga, kako bi se srce u nutarnjem čašćenju moglo pokloniti Gospodinu, neka klecanje ne bude prebrzo ili nemarno« (br. 26).

6. Euharistija u svetištima

U ovom izlaganju na mnogo je mjesta spomenuta župska zajednica u smislu liturgijske zajednice i cjeline. Ali, treba bolje razlikovati pojmove. U nas danas ne tvore vjersku zajednicu — župu niti svi stanovnici jednog mjesta ili jedne gradske četvrti, niti svi članovi jedne župe sudjeluju u liturgijskom okupljanju u crkvi, a niti oni koji se okupljaju u crkvama nisu uvijek dosljedni kršćani, jer svoj kršćanski biljeg ne očituju aktivno u sredinama u kojima žive i djeluju. Zbog toga ovo tjedno župsko hodočašće često puta nema oznake opće blagdanske svečanosti i raspoloženja, što je nužno potrebno da zajedništvo napreduje u ljubavi.

Osim toga, zajednica vjernika jednoga mjesta osjetljiva je, koji put i ljubomorno, na liturgijske običaje koje je uvela i koji su se već možda toliko uvriježili da predstavljaju posebnu tečevinu neke župe, pa je stoga nesposobna, ili manje sposobna, da samu sebe nadzire, dotjerava i popravlja prema uputama koje mjerodavni crkveni organi izdavaju radi osuvremenjenja i osvježenja bogoštovnih čina.

U tim slučajevima, koji se u različitim stupnjevima i oblicima svugdje opažaju, pomažu svojom zadivljujućom snagom svetišta, koja spadaju u nadžupske strukture. Sastanak više župa u jednom svetištu obogaćuje spoznaje i osjećaje sviju »kako je dobro i ugodno, kad braća borave zajedno«. Masovno i spontano okupljanje u svetištima otkriva

svim prisutnima vrijednost nedjeljnog i nedjeljivog bogoslužja u vlastitim župama. U svetištima se rađa i slavi Tjelovo u svečanom zborovanju kod zajedničkoga euh. slavlja, u živom sudjelovanju kod stola riječi Božje i kod stola sv. pričesti, u općem raspoloženju čašćenja presv. Oltarskog sakramenta na svim mjestima i u svim obredima, gdje se čuva, dijeli vjernicima i nosi bolesnicima. Javno i slobodno očitovanje vjere i ljubavi prema Bogu u euharistijskoj tajni pridonosi odbacivanju onih spona koje se u mjesnim vjerskim zajednicama mnogo teže odbacuju. Otpusne zapovijedi »Blagoslivljajmo Gospodina« i »Idite u miru« nigdje se bolje ne prihvaćaju nego u svetištima. Misna i vanmisna euh. slavlja nigdje nisu tako bogata kao u svetištima, ako se dobro sprema i izvode.

Stoga svi upravitelji naših svetišta trebaju cijeniti te pogodnosti svojih svetišta. To će pokazati stalnom brigom da se prigodom hodočasničkih zborovanja priređuju tako uzorna slavlja koja će biti pravi modeli za oživljavanje i obnovu liturgijskog slavlja župskih zajednica koje u svetišta pritječu.

DA SVI BUDEMO JEDNO

Bilten euharistijskog kongresa splitske metropolije

Bilten je počeo izlaziti uoči otvaranja kongresne euharistijske godine. Do sada su izašla dva broja, umnožena ciklostilom, osim naslovne strane koja je u knjigotisku. Bilten uređuje uredničko vijeće na čelu s Marijanom I. Čagljom i Srećkom Bezićem a izdaje ga: Središnji odbor Prvoga euharistijskog kongresa splitske metropolije, Split, Zrinjsko-frankopanska 14. Nakon uvida u euharistijske kongrese općenito, bilten informira o predstojećem euharistijskom kongresu splitske metropolije koji će se održati u Vepricu kod Makarske u tjednu pred Mađu Gospu 1981. godine, te donosi materijale za propovijedi u pojedine nedjelje kroz Euharistijsku godinu, koja je službeno otvorena u Vepricu 7. rujna 1980.